

STROKOVNO TEORETIČNA IZHODIŠČA ZA PRIPRAVO MODELOV SVETOVANJA ZA RANLJIVE SKUPINE

DELOVNO GRADIVO

Novo mesto, junij 2009

Operacijo delno financira Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada ter Ministrstvo za šolstvo in šport. Operacija se izvaja v okviru operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete: Razvoj človeških virov in vseživljenjskega učenja; prednostne usmeritve: Izboljšanje kakovosti in učinkovitosti sistemov izobraževanja in usposabljanja.

KAZALO

1. Uvod	3
2. Zunaj institucionalno izobraževanje in svetovanje (»outreach«)	3
3. Primer oblikovanja modela svetovanja za Rome	7
3.1. Utemeljitev priprave modela svetovanja za Rome	7
3.2. Cilji delovanja modela svetovanja za Rome na primeru mobilne svetovalne službe za Rome	9
4. Izhodišča in načela oblikovanja Modelov svetovanja za ranljive skupine	10
5. Elementi modela svetovanja za ranljive skupine – na primeru modela mobilne svetovalne službe	11
5.1. Pogoji	11
5.2. Metode	12
5.3. Načini izvajanja modela	13
5.4. Predvidene vsebine	13
5.5. Oblike delovanja	14
5.6. Temeljni principi	14
5.7. Kadrovski pogoji	15
5.8. Gradiva	16
5.9. Sredstva	17
5.10. Prostor	17
5.11. Dokumentiranje dela	17
5.12. Evalvacija	18
6. Nacionalne ter mednarodne podlage za utemeljitev pomena svetovalne dejavnosti v izobraževanju odraslih	19
7. Viri in literatura	20

1. UVOD

V informacijski družbi znanja in hitremu načinu življenja so nam na voljo številna sredstva in možnosti za učinkovito reševanje problemov. Hkrati s tem pa se povečuje tudi naš del odgovornosti za izbiro življenjskih odločitev, kar predstavlja dodatno obremenitev, še posebej za pripadnike ranljivih skupin, ki so pogosto manj izobraženi in živijo na robu družbe. Brez svetovalne in drugih oblik pomoči se nižje izobraženi ter funkcionalno nepismeni posamezniki in celotne skupnosti, med njimi npr. izstopa romska, težko znajdejo pri vključevanju v družbo in še težje vstopajo na trg delovne sile. Tudi njihova udeležba v procesih izobraževanja, zaposlovanja in vseživljenjskega učenja je minimalna. Svetovalno delo je tesno povezano z izobraževanjem, saj lahko posameznikom in skupinam nudi podporo med izobraževanjem, pomaga jim pri lažji odločitvi za izobraževalni program, jih informira o obstoječih možnostih, pomaga pri krepitvi motivacije, zaupanja vase, pri organizaciji učenja, posamezniku pomaga pri uresničevanju ciljev ter pri osvajanju učinkovitih tehnik učenja. Svetovalci lahko nudijo podporo tudi v težjih življenjskih situacijah, kot so izguba zaposlitve, neuspešnost pri opravljanju izpitov, iskanju zaposlitve, pri načrtovanju kariere itd. Ravno zaradi takšnih in podobnih situacij so svetovalne službe nujno potrebne. Potrebno pa se je prilagoditi njihovim potrebam in značilnostih, kar v veliki meri omogoča outreach - svetovanje, ki poteka izven institucije, na terenu...

2. Zunaj institucionalno izobraževanje in svetovanje («outreach»)

Svetovalna služba je postala sestavni del strategij razvoja izobraževanja odraslih in vseživljenjskega učenja. »Strokovnjaki s področja izobraževanja odraslih poudarjajo pomen svetovalnega dela tako za družbo kot za stroko« (Jelenc Krašovec, Jelenc 2003). Ob strategijah vseživljenjskega učenja se v evropskih državah z razvito svetovalno dejavnostjo v izobraževanju odraslih (Anglija, Škotska, Irska) razvijajo tudi strategije vseživljenjskega svetovanja, kot ene temeljnih podpornih dejavnosti v izobraževanju odraslih v vseh njegovih življenjskih obdobjih ter v vseh oblikah in vrstah izobraževanja in učenja (Vilic Klenovšek, Klemenčič 2002).

V svetovalnem delu je pomembno tudi povezovanje različnih mrež svetovalne dejavnosti, ki je ključ za celostno in kakovostno podporo, ki jo svetovanec potrebuje. Pomembni evropski dokumenti tudi poudarjajo spodbujanje lokalne skupnosti. V evropskih državah je v andragoškem svetovalnem delu vse večja skrb za kakovost in celotnost svetovalnega procesa. Andragoško svetovalno delo nudi podporo odraslim v izobraževanju ter je vezni člen med ponudbo ter povpraševanjem na trgu. Z outreachem smo se v RIC novo mesto prvič srečali na študijskem obisku na Irskem v času nastajanja modela ISIO. Glavni poudarek »outreacha« je delo zunaj organizacij, tako izobraževalnih, kot tudi ostalih prostovoljskih, humanitarnih in društvenih z različnimi dejavnostmi. Univerzalna ter ena sama definicija »outreacha« ne obstaja.

»Outreach« po definiciji slovarja (Cambridge Advanced Learner's Dictionary 2003) pomeni razširjene dejavnosti neke organizacije, ki segajo preko konvencionalnih meja v družbi. »Outreach« pomeni preseči, dlje seči, presegati običajne poglede, metode ali pristope. Gre za alternativne programe neke institucije ali organizacije. To velja tudi v primerih, ko organizacije prenesejo medicinske ali podobne storitve k ljudem na dom ali ko posamezniki preživljajo svoj čas v centrih (izobraževalnih ali prostovoljskih), v društvenih in drugo, odvisno od dejavnosti institucije.

Zunaj institucionalno izobraževanje in svetovanje (»outreach«) vključuje delovanje centrov in strokovnega osebja, ki se s svojim delovanjem približajo ljudem. Skušajo jim pomagati, svetovati, jih informirati, pri tem pa izhajajo iz potreb ljudi. Z različnimi metodami osveščajo in pridobivajo posameznike za vključitev v različne programe, ti programi pa so bodisi izobraževalni, bodisi preventivni, zdravstveni itd.

Z zunaj institucionalnem izobraževanjem in svetovanjem (»outreachem«) se v Veliki Britaniji ukvarja organizacija NIACE. Pod pojmom zunaj institucionalnega izobraževanja in svetovanja (»outreach«) (McGivney 2001) govorimo o vključevanju marginaliziranih ciljnih skupin v izobraževanje. Strokovnjaki, ki izvajajo zunaj institucionalno svetovanje in izobraževanje (»outreach«), delujejo izven organizacij, v neinstitucionalnem, neformalnem okolju. Gre za delovanje mobilne svetovalne službe – informiranje in svetovanje, povezovanje lokalne skupnosti, tudi usposabljanje prostovoljcev, mentorjev, animatorjev, e-izobraževanje ter izobraževanje na daljavo. Bistvo je, da gre za dejavnosti zunaj institucije, ki vključujejo marketing – promocijo obstoječih izobraževalnih programov (informiranje o programih, ki jih institucije ponujajo), delujejo z namenom povečevanja udeležbe ter se borijo proti socialni izključenosti. Namen dejavnosti zunaj institucionalnega izobraževanja in svetovanja (»outreach«) je povečati število izobraževalnih programov v lokalnem okolju, se povezovati, komunicirati z lokalnim okoljem ter razvijati nove programe glede na potrebe, ki jih strokovno osebje odkriva pri svojem delu. Zunaj institucionalno izobraževanje in svetovanje (»outreach«) bi lahko prikazovali kot dvostopenjski proces, ki se izvaja na lokalni ravni v obliki različnih aktivnosti, ki so usmerjene v osveščanje, informiranje ljudi o dostopnosti izobraževalnih možnosti ter razvijanje in širjenje programov, ki izhajajo iz potreb in zahtev prebivalcev. Pomeni andragoško svetovalno delo na lokalni ravni, s tem da poteka zunaj organizacije, svetovalec pa deluje na terenu in se približa ljudem v njihovem okolju.

Obstaja veliko različnih mnenj o izvoru zunaj institucionalnega izobraževanja in svetovanja (»outreach«). Avtorji pogosto poudarjajo, da se je začel z misijonarskim delom, s širjenjem krščanske vere, v človekoljubnih skupnostih v ogroženih delih Londona v sredini 19. stoletja ter v poznem 19. stoletju s poskusom širjenje kulture učenja. Nekateri strokovnjaki pa menijo, da se je zunaj institucionalno izobraževanje in svetovanje (»outreach«) takšno, kot je danes, razvilo v poznih 50-ih letih 20. stoletja v ZDA, kot odziv na pojav uličnih tolpa (McGivney 2000). V devetdesetih letih 20. stoletja pa se je v Veliki Britaniji zunaj institucionalno izobraževanje in svetovanje (»outreach«) razvijalo z namenom spodbujanja in vključevanja novih ciljnih skupin v izobraževanje, tako je bil večji poudarek na identificiranju potreb teh ciljnih skupin za pripravo novih programov, ki odražajo potrebe lokalnega okolja. Iz načina delovanja je razvidno, da je bil ob tem dan velik poudarek prav svetovalnemu delu na terenu. To svetovalno delo je zajelo tako potencialne udeležence v novih programih izobraževanja, kot tudi organizacije, ki so bile udeležene pri pripravi novih programov. Prav zato smo primer vzeli kot podlago za utemeljitev modela v slovenskem prostoru. V angleškem pristopu zunaj institucionalnega izobraževanja in svetovanja (»outreach«) v 90. letih se je le to opredeljevalo kot proces, s katerim so želeli v izobraževalne programe pritegniti depriviligirane, celo marginalizirane skupine oziroma skupine, ki se sicer niso vključevale v izobraževanje. To je pomenilo, da so jih poiskali v njihovem primarnem okolju. Ob pogovoru z njimi so odkrivali njihove interese, želje, inspiracije in jih motivirali za vključevanje v programe. Strokovnjaki na terenu so jim pomagali pri odpravljanju ovir, ustvarjali so sproščeno učno okolje ter zaupanje. Vsi ti načini delovanja kažejo, da je pomemben element tega pristopa svetovalni proces, v katerem strokovni delavec in udeleženec skupaj odkrivata potrebe po izobraževanju in ustvarjata okoliščine, ki spodbujajo posameznika k učenju.

Strokovno osebje na terenu pomaga posameznikom pri premagovanju stereotipov (na primer stereotipa, da so izobraževalne organizacije za odrasle podobne šolam). Posamezniki, ki imajo takšne stereotipe in hkrati slabe izkušnje s svojim šolanjem v mladosti, ne bodo prišli sami v te institucije, zato so potrebni drugačni pristopi. Kakor pravi znan pregovor, če noče gora h Mohamedu, bo šel Mohamed k gori.

V teoriji obstaja več modelov zunaj institucionalnega izobraževanja in svetovanja (»outreach«). McGivney (2000, str. 25) navaja:

- satelitski model (ustanavljanje zunaj institucionalno izobraževalnih in svetovalnih (»outreach«) centrov, ki skrbijo za izobraževalne programe na lokalni ravni);
- peripatetični model (dostavljanje izobraževalnih programov v obstoječe organizacije v okolju, kot so hostli, dnevni centri, domovi starejših občanov, občine, bolnice, zapori);
- neodvisen model (vstopiti v stik z ljudmi zunaj agencij in organizacij, na primer na ulici, v nakupovalnih centrih, pubih in pri šolskih vratih);
- hišni model (obiskovanje ljudi v njihovih domovih).

Udeležence so informirali zunaj izobraževalnih institucij, usposabljali so lokalne prostovoljce, pripravljali aktivnosti in iniciative po meri udeležencev, pri tem pa so uporabljali sodobno informacijsko komunikacijsko tehnologijo. Prostovoljci so pridobivali v izobraževalne programe svoje prijatelje, sosede in sorodnike. Primer takšnega dela so tudi delavnice za otroke, da bi prišli v stik s starši. Podobno delujemo tudi v Svetovalnem središču Novo mesto, in sicer izvajamo delavnice poklicnega informiranja in svetovanja za romske učence in mlajše odrasle, ki jih poiščemo v naselju ter s pomočjo osnovnih šol. Na delavnici svetovalci pridejo v stik s starši, se povežejo z njimi, ustvarijo zaupanje ter začnejo graditi svetovalni proces.

V modelu zunaj institucionalnega izobraževanja in svetovanja (»outreach«), kot ga prikazuje McGivney (2002), so med najpomembnejšimi pogoji za izvajanje dejavnosti poudarjeni:

- zadostna sredstva;
- pravo osebje z ustreznimi veščinami;
- podpora vodstva institucije, ki izvaja zunaj institucionalno izobraževanje in svetovanje (»outreach«).

Zunaj institucionalno izobraževanje in svetovanje (»outreach«) je lahko razdeljeno na veliko število faz (McGivney 2002):

- pregled že obstoječih podatkov o ciljni skupini;
- identifikacija ciljnih skupin, ki se ne izobražujejo;
- identifikacija lokalnega okolja, skupnosti ter skupin;
- izvedba raziskave v določeni ciljni skupini in skupnosti;
- vzpostavljanje odnosov z izobraževalnimi organizacijami;
- individualno delo v istem območju z istimi skupinami;
- navezovanje stikov z ljudmi v ciljni skupini in identificiranje potreb in interesov;
- usklajevanje učnih aktivnosti s ciljno skupino;
- sodelovanje s ponudniki izobraževalnih programov ter izdelava ponudbe, ki je usklajena s potrebami ciljne skupine;
- podpora učečim se v učnem procesu.

Bistvo zunaj institucionalnega izobraževanja in svetovanja (»outreach«) je navezovanje stikov z izbrano ciljno skupino ter vplivanje na le-to. V tujini večina delavcev, ki izvaja zunaj institucionalno izobraževanje in svetovanje (»outreach«), deluje tako, da obiskuje posameznike na domu, pristopa k njim z letaki na

ulicah, pred šolami ter nagovarja ljudi preko posameznikov, ki so že pripravljeni sodelovati. Da ugotovijo, kateri pristopi so najprimernejši, zahteva čas. V nekaterih primerih je zunaj institucionalno izobraževanje in svetovanje (»outreach«) uspešno le preko posrednikov (posameznikov, ki so del izbrane ciljne skupine). Pomembna je identifikacija pravilne komunikacije z izbrano ciljno skupino ter ključnih lokalnih ljudi, navezovanje stikov z vodji, ki so poznani, spoštovani ter domači s soseseo ter lokalnimi bistvenimi problemi. To pa zahteva čas, opazovanje, medsebojno sodelovanje, vplivanje ter aktivno poslušanje in pridobivanje občutka za lokalno mrežo. Dobro sodelovanje z lokalnimi »vodji« in negovanje le tega je eno najpomembnejših dejavnikov, ki vplivajo na končni uspeh. Ti so lahko delodajalci, duhovniki, direktorji zavodov ter predstavniki društev itd. (McGivney 2002).

Povezovanje v mreži, sodelovanje ter povezovanja v partnerstva je nujno potrebno v zunaj institucionalnem izobraževanju in svetovanju (»outreach«) ter odločilno vpliva na učinek.

Nujno je povezovanje s širokim spektrom organizacij in posameznikov, kot so:

- izobraževalni ponudniki,
- svetovalne službe,
- lokalne šole, vrtci,
- prostovoljske, nevladne organizacije,
- socialne službe, zdravstvene in dobrodelne organizacije,
- lokalne verske organizacije,
- delodajalci,
- lokalne skupnosti.

Zunaj institucionalno izobraževanje in svetovanje (»outreach«) kot inštrument zagotavljanja večje udeležbe v izobraževanje, mora trajati dolgoročno. V Sloveniji se zunaj institucionalno izobraževanje in svetovanje (»outreach«) na področju izobraževanja odraslih še ni širše uveljavilo. Poznamo pa jih na področju dela z mladimi, z odvisniki, brezdomci in drugimi. Izkušnje le-teh so lahko podlaga tudi za razvoj modela delovanja na področju izobraževanja odraslih in prenos učinkovitih pristopov.

V Angliji je raziskava (Watson, Tyers, 1998) pokazala, da so v praksi največkrat uporabljeni trije modeli:

- delovanje svetovalcev zunaj inštitucije;
- vključevanje lokalnih ljudi kot ambasadorjev učenja;
- usposabljanje prostovoljcev in svetovalcev.

Vse tri modele bomo skušali uveljaviti v projektu pri razvoju modelov svetovanja.

Med modeli zunaj institucionalnega izobraževanja in svetovanja (»outreach«), ki jih v teoriji opisuje McGivneyeva (2002) sta za nas še posebej zanimiva tako imenovana neodvisen model in hišni model. Temeljni način delovanja neodvisnega modela je vzpostavljanje stikov z ljudmi zunaj izobraževalne organizacije, na primer na ulici, v nakupovalnih centrih in šolah. V hišnem modelu pa je poudarek na obiskovanju ljudi v njihovih domovih. Kombinacijo obeh pristopov bomo uvajali tudi v pripravi modelov svetovanja kot način delovanja, saj bodo svetovalci delovali na terenu in na domovih, ter tudi v institucijah in na krajih, kjer se ljudje zadržujejo.

V projektu Modeli svetovanja za ranljive skupine bomo na teoriji outreacha izdelali posamezne modele svetovanja za pripadnike romske skupnosti, starejše odrasle in odrasle s posebnimi potrebami.

3. Primer oblikovanja modela svetovanja za Rome

Predlog smernic za oblikovanje modela svetovanja za Rome temelji na teoriji zunaj institucionalnega izobraževanja in svetovanja («outreach»).

3.1. Utemeljitev priprave modela svetovanja za Rome

V konceptu dela lokalnih svetovalnih središč za izobraževanje odraslih v Sloveniji je zapisano, da dostop do znanja, poznavanje možnosti za izobraževanje in učenje, kako se učimo učiti in načrtovati svoje vseživljenjsko učenje..., lahko odraslim približamo z organizirano in celostno informativno-svetovalno dejavnostjo kot podporno dejavnostjo izobraževanju in učenju odraslih. Informacije in svetovanje odraslim najbolj približamo, če je ta dejavnost organizirana v okolju, kjer živijo (o tem govori tudi 5. sporočilo Memoranduma o vseživljenjskem učenju, 2000). Uresničitev cilja, vsem odraslim zagotoviti kakovostno, strokovno in celostno informiranje ter svetovanje, pa lokalna svetovalna središča zagotavljajo s povezovanjem v svojem okolju (povezujejo čim več ponudnikov svetovalnih in izobraževalnih storitev za odrasle ter organizacij, ki načrtujejo ali izvajajo strategijo razvoja človeških virov v lokalnem okolju) in z delovanjem t.i. lokalne svetovalne mreže za izobraževanje odraslih. V evropski resoluciji o svetovanju je poudarjeno načelo, da morajo imeti vsi evropski državljani v vseh starostnih obdobjih dostop do storitev brezplačnega in javnega svetovanja, še posebno pozornost pa je potrebno nameniti rizičnim posameznikom in rizičnim skupinam. Kot prednostne naloge poudarja razvoj mehanizmov na nacionalni, regionalni in lokalni ravni za zagotavljanje kakovosti služb/storitev orientacije, informiranja in produktov, posebno z vidika uporabnika.

Povezovalna vloga in delovanje organizacij v mreži lokalnega svetovalnega središča za izobraževanje odraslih je še posebej pomembna ob delu s tistimi ciljnimi skupinami v lokalnem okolju, ki ji želimo povečati dostop in vključenost v izobraževanje in učenje odraslih. Takšna skupina so v našem okolju tudi odrasli Romi. Tako naše naloge poleg izvajanja osnovnih nalog na področju informiranja in svetovanja v izobraževanju odraslih kot svetovalno središče obsegajo tudi:

- povezovanje organizacij pri ugotavljanju potreb po izobraževanju odraslih Romov,
- usklajevanje in določanje prednostnih nalog za izobraževanje odraslih Romov glede na ugotovljene potrebe in razvojne usmeritve lokalnega okolja,
- priprava skupnih izobraževalnih dejavnosti za odrasle Rome,
- spremljanje učinkov načrtovanih in izpeljanih izobraževalnih dejavnosti,
- medsebojno usklajevanje pri delitvi nalog v izvedbi izobraževalnih dejavnosti za Rome,
- medsebojno usklajevanje pri zagotavljanju informativno-svetovalne podpore odraslim Romom za izobraževanje in učenje,
- povezovanje dejavnosti za izobraževanje odraslih Romov z drugimi dejavnostmi, ki so namenjene Romom ter s tem porast kakovosti in učinkovitosti posameznih dejavnosti (npr. dejavnosti, namenjene povečanju vključenosti romskih otrok v osnovnošolsko in srednješolsko izobraževanje, urejanje vprašanj so-bivanja v lokalnem okolju idr.).

V Svetovalnem središču Novo mesto so odrasli Romi že vse od njegove ustanovitve prepoznani kot ciljna skupina, ki potrebuje posebno pozornost v informiranju in svetovanju, saj je njihova udeležba v procesih izobraževanja, zaposlovanja in vseživljenjskega učenja minimalna. Spadajo tudi med najbolj ranljive skupine na trgu delovne sile.

Operacijo delno financira Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada ter Ministrstvo za šolstvo in šport. Operacija se izvaja v okviru operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete: Razvoj človeških virov in vseživljenjskega učenja; prednostne usmeritve: Izboljšanje kakovosti in učinkovitosti sistemov izobraževanja in usposabljanja.

Razvojni izobraževalni center (RIC) Novo mesto si prizadeva razviti koncept in vzpostaviti pogoje za delovanje Mobilne svetovalne službe za Rome, s čimer bomo Romom zagotovili storitve informiranja in svetovanja v njihovem okolju – v naseljih, kjer živijo. Delo v romskih naseljih je eden od načinov, da se tudi ljudje, ki ne iščejo poti do izobraževalnih institucij, z njimi srečajo in tako postajajo v pretežno neformalni obliki del tega sistema. Ljudje, ki živijo na robu družbe, se običajno bolj odzivajo, če imajo možnost sami odločati, kaj je zanje pomembno oz. kakšne vrste učenje in znanje potrebujejo. Svetovalec na terenu jim omogoča ustrezen odziv na njihove izobraževalne potrebe, saj se bo na njihove potrebe odzival neposredno in jih poskušal reševati v okviru svojega dela na terenu oz. skupine sodelavcev Svetovalnega središča Novo mesto in lokalne svetovalne mreže. Razvito svetovalno omrežje ima namreč zelo pomembno vlogo pri motiviranju odraslih Romov za vključevanje v izobraževanje in povečevanje njihove vključenosti v izobraževanje in učenje.

Med najpomembnejšimi razlogi za oblikovanje modela svetovanja za Rome, ki izhajajo iz opravljene analize in izkušenj pri dosedanjem delu z odraslimi Romi v Svetovalnem središču Novo mesto, so:

- zbrane ciljne skupine potrebujejo posebne pristope in prijeme;
- zaradi njihovih specifičnih značilnosti (kot so npr. negativen odnos do izobraževanja, negativne izkušnje s prejšnjim izobraževanjem, nizke aspiracije, neredno obiskovanje šole, spori med Romi, neobiskovanje pouka zaradi ljubosumnosti moža, porok, pogostih zanositev, nizkega interesa, nizka raven pismenosti, nizka raven funkcionalne pismenosti itd.) potrebujejo posebno pozornost pred, med in po izobraževanju;
- zaradi nizke stopnje funkcionalne pismenosti, včasih celo alfabeta nepismenosti, in življenja na socialnem robu s svojim načinom reševanja problemov pogosto povzročajo nove težave, zato so bile že do sedaj svetovalke pogosto v vlogi njihovih zastopnic v različnih institucijah (npr. v različnih izobraževalnih organizacijah, v podjetjih, na Zavodu za zaposlovanje ter Centru za socialno delo, Zavodu za zdravstveno zavarovanje ipd.);
- iz analize svetovalnih storitev za Rome v Svetovalnem središču Novo mesto, je razvidno, da v procese informiranja in svetovanja niso vključeni odrasli Romi v delovno aktivnem obdobju oz. v starostni skupini med 26. in 35. letom starosti, kar so potrdile tudi svetovalke v pogovoru, zato je pomembno razvijati pristope, ki bodo v vseživljenjsko učenje pritegnile tudi to starostno skupino;
- približevanje storitev informiranja in svetovanja odraslim čim bližje njihovem domu podpirajo tudi vsi pomembni dokumenti, ki govorijo o vseživljenjskem učenju na evropski ravni, saj povečujejo dostopnost izobraževanja še posebej za ranljive skupine in posledično prispevajo tudi k njihovi večji vključenosti v vseživljenjsko učenje;
- do sedaj je bilo v informiranje in svetovanje (po podatkih SS NM) vključenih premalo žensk oz. mater, saj je zanje zaradi zgodnjega materinstva pogosto vključevanje v različne izobraževalne programe izven domačega naselja nemogoče; tako ostajajo pogosto najmanj izobražene in najmanj pismene, kljub temu, da je njihova osnovna naloga vzgoja otrok in sodelovanje s šolo;
- v Svetovalnem središču Novo mesto smo v okviru partnerskega omrežja vzpostavili dobro sodelovanje z Zavodom RS za zaposlovanje, OS Novo mesto in Centrom za socialno delo Novo mesto, katerega osnovni namen je, zagotoviti podporo mladim Romom, ki so vključeni v izobraževanje v okviru ukrepov aktivne politike zaposlovanja; zaradi pretežno zunanje motivacije je v šolanje vključenih več Romov, kot jih dejansko obiskuje pouk, osip je velik, uspešnost nizka – tako je ena od ključnih nalog svetovalk, ki je ni mogoče uresničevati v pisarni, motiviranje Romov za vključevanje v različne izobraževalne programe;
- ker so med odraslimi Romi še vedno posamezniki, ki iz različnih razlogov niso nikoli hodili v osnovno šolo, zato je zanje potrebno poiskati drugačne poti za opismenjevanje in vključevanje v procese vseživljenjskega učenja;

- ker se je do sedaj v praksi in opravljenih raziskavah v različnih projektih pokazalo, da posamezniki ne bodo sami prihajali v Svetovalno središče in se vključevali v izobraževalne programe, zato jih je potrebno poiskati na terenu in jim omogočiti kvalitetno svetovanje preko osebnega stika v domačem okolju;
- v romski skupnosti znanje ni prepoznano kot upoštevana vrednota, učne in delovne navade posameznikov so slabo razvite; ob slabih materialnih pogojih za življenje so le redki med njimi pripravljene sprejemati obveznost domačega šolskega dela oz. učenja; potrebna je neposredna učna pomoč in motiviranje, informiranje in svetovanje v domačem okolju;
- še se najdejo programi in projekti, ki izhajajo iz predstav večinske populacije o potrebah Romov in ne iz dejanskih potreb ciljne skupine; s prisotnostjo mobilnih svetovalcev na terenu bi se povečale možnosti, da programi temeljijo na ugotovljenih izobraževalnih in poklicnih interesih Romov, povečala pa bi se tudi participacija Romov pri razvoju, oblikovanju in izvedbi programov. Svetovalna služba bi postala vezni člen med organizatorji programov in potencialnimi udeleženci, zagotavljala pa bi tudi pomoč vključenim med in po izobraževanju;

3.2. Cilji delovanja modela svetovanja za Rome na primeru mobilne svetovalne službe za Rome:

- zagotavlja kakovostno, strokovno in celostno informiranje ter svetovanje kot podporo izobraževanju in učenju odraslih Romov,
- predstavlja posameznikom in skupnosti različne izobraževalne in zaposlitvene možnosti ter jih motivira za vključevanje v izobraževanje in zaposlovanje,
- glede na posameznikove potrebe izvaja svetovanje v vseh fazah – pri informiranju in svetovanju pred vključitvijo v izobraževanje, med izobraževanjem in po končanem izobraževanju; (v fazi pred vključitvijo v izobraževanje pomaga posamezniku odkrivati poklicne in osebne interese, pomaga vrednotiti dosedanje izobraževanje – se pravi, kakšno izobrazbo je že dosegel, kakšne so njegove delavne izkušnje, katera izobraževalna pot je zanj primerna; predstavi izobraževalne programe, ki ustrezajo posameznikovim poklicnim in osebnim pričakovanjem, vsebino izobraževanja, trajanje izobraževanja, vpisne pogoje, pogoje za dokončanje, načine financiranja),
- med samim izobraževanjem motivira za obiskovanje in dokončanje programa, pomaga pri premagovanju (učnih) težav, spoznavanju različnih tehnik učenja, pri načrtovanju učenja, pri sestavi individualnega izobraževalnega načrta,
- seznanja z organiziranimi oblikami pomoči, predvsem z brezplačnimi možnostmi,
- ob koncu izobraževanja pomaga pri vrednotenju izobraževalne poti in svetuje glede možnosti za nadaljnje izobraževanje ter informira o možnostih zaposlovanja,
- razvija različne vrste, oblike in vsebine svetovalnega dela, ki upoštevajo potrebe ciljne skupine,
- spremlja in razčlenjuje potrebe ciljne skupine odraslih po informiranju in svetovanju za izobraževanje in učenje,
- s svojim delovanjem povezuje obstoječe partnerje lokalnega svetovalnega omrežja in razvija nova partnerstva,
- deluje z namenom povečevanja udeležbe v procesih vseživljenjskega učenja ter se bori proti socialni izključenosti.

Iz opisa delovanja je razvidno, da je bil dan velik poudarek prav svetovalnemu delu na terenu. To svetovalno delo je zajelo tako potencialne udeležence v novih programih izobraževanja, kot tudi

organizacije, ki so bile udeležene pri pripravi novih programov. Prav zaradi takšnega načina povezovanja potreb ciljne skupine in potencialnih izvajalcev programov, ki jih Svetovalna središča v lokalnih okoljih že povezujejo v partnerska omrežja, smo pri oblikovanju izhodišč za oblikovanje modela svetovanja izhajali iz britanskega primera zunaj institucionalnega izobraževanja in svetovanja (»outreach«).

Na podlagi naših izkušenj pri delu z Romi smo že vzpostavili model mobilne svetovalne službe za Rome, ki deluje v največjem romskem naselju v Novem mestu. Zaradi slabe infrastrukturne urejenosti v večini romskih naselij ni prostora, ki bi bil namenjen skupnostnim aktivnostim, zato mora vsak organizator dogodkov iskati prostor oz. se znajti sam. Svetovalno središče Novo mesto se je v dosednji praksi najpogosteje povezovalo s posameznimi Romi, ki imajo večja dvorišča ali morda celo pokrite nadstreške, ki nudijo zatočišče v lepem vremenu, v primeru dežja ali pozimi pa so pridobili soglasje oz. dovoljenje za vstop v domove, v katerih se je potem zbralo več udeležencev ali pa so svetovalke delovale individualno pri posameznih družinah.

Na takšen način bi do vzpostavitve večnamenskih prostorov za različne aktivnosti v večini naselij morali delovati tudi Modeli svetovanja za ranljive skupine.

Že v modelu delovanja ISIO v UE Novo mesto smo med temeljnimi principi delovanja navedli, da želimo razvijati izobraževanje odraslih za vse, to je za različne ciljne skupine odraslih, glede na njihove potrebe po osebnem razvoju, razvoju za aktivno državljansko vlogo in razvoju, povezanim z delom, zato bomo tudi pri razvijanju informativno-svetovalne dejavnosti v izobraževanju upoštevali načelo enakih možnosti in dostopnosti za vse enako. To načelo smo za potrebe odraslih Romov uresničili z vzpostavitvijo mobilne svetovalne službe, saj smo njihove potrebe in značilnosti upoštevali pri odločanju glede vsebine, oblike in načina organiziranosti te dejavnosti, kraja in časa izvajanja svetovalne dejavnosti.

4. Izhodišča in načela oblikovanja modela svetovanja za ranljive skupine

Izhodišče za pripravo Modelov svetovanja za ranljive skupine v svetovalnem procesu je prostovoljna odločitev odraslega, da izkoristi takšno obliko pomoči, povezano bodisi z njegovo odločitvijo za izobraževanje, s potekom izobraževanja ali učenja, z zaključkom izobraževanja ali reševanjem drugih zanj pomembnih vprašanj oz. problemov.

Pomembno je načelo »usmerjenosti k stranki«, s katerim spodbujamo svetovance k aktivni vlogi v svetovalnem procesu.

Še posebej je za delovanje svetovalcev pomemben princip objektivnosti, kar se poudarja tudi v zunaj institucionalnem izobraževanju in svetovanju (»outreach«). Stalno delo z določeno ciljno skupino lahko zanje predstavlja breme, saj morajo ravnati pravično do strank, v odnosu do morebitnih drugih skupin se morajo izogibati favoriziranju ene skupine, lahko pa so razpeti med zahtevami oz. interesi institucije, v kateri so zaposleni in ciljno skupino, ki ji želijo pomagati.

Ob splošnih načelih vzgoje in izobraževanja bomo upoštevali še načela, ki so značilna le za učenje in izobraževanje odraslih in jih je smiselno še posebej poudariti, ko gre za ranljive ciljne skupine. To so:

- načelo vseživljenjskosti;
- načelo funkcionalnosti;
- načelo demokratičnosti;

- načelo prostovoljnosti;
- načelo raznovrstnosti in dinamičnosti;
- načelo integriranosti;
- načelo aktivne udeležbe.

Z načelom vseživljenjskosti želimo izpostaviti v vseh razvitih družbah že sprejeti koncept o pomenu učenja skozi vse življenje ter še posebej koncept učenja za vsa področja človekovega delovanja, kar poudarja tudi Memorandum o vseživljenjskem učenju (2000), ki dopolnjuje v knjigi Učenje: skriti zaklad (1996) objavljeno poročilo mednarodne komisije o izobraževanju za enaindvajseto stoletje, pripravljeno za Unesco.

V družbi enaindvajsetega stoletja je še posebej izpostavljen pomen funkcionalnosti znanja, znanja, ki daje osnovo za človekovo aktivno udeležanje v sferi dela, osebnega življenja in družbenega delovanja. To so tudi izhodišča, ki vplivajo na vsebino Modelov svetovanja za ranljive skupine.

Pomemben bo prispevek Modelov svetovanja za ranljive skupine pri uresničevanju načela dinamičnosti, ki ga lahko zagotavljamo tudi z razvijanjem pristopov, ki omogočajo aktivno udeležbo odraslih v izvajanju izobraževalnega ali učnega procesa, pri vključevanju v procese informiranja in svetovanja.

Pomembno načelo in hkrati področje delovanja bo tudi prizadevanje, da bodo programi v izobraževanju odraslih (zlasti neformalnega izobraževanja) vsebinsko primerni njihovim potrebam (princip integrativnosti) ter didaktično primerno zastavljeni in izvedeni.

Zunaj institucionalno izobraževanje in svetovanje (»outreach«) je v teoriji in političnih dokumentih pogosto sinonim za delo s socialno izključenimi skupinami brez ustreznih kvalifikacij in usmerjen proces na te skupine. Zunaj institucionalno izobraževanje in svetovanje (»outreach«), ki ga opredeljuje tudi ta predlog, je pogosto namenjeno populaciji na nižji stopnji družbene lestvice, in sicer kot njihova druga možnost. Prav zaradi tega lahko pričakujejo, da bodo nekatere institucije nanj gledale kot na lokalno usmerjeno drugorazredno delo.

5. Elementi modela svetovanja za ranljive skupine – na primeru modela mobilne svetovalne službe

5.1. Pogoji

Odrasli Romi so večinoma nezaupljivi do institucij, zato je potrebno nameniti veliko časa za prebijanje ledu in vzpostavljanje sodelovalnih odnosov. Ob vzpostavljanju mobilne informativno svetovalne službe za Rome je prvi pogoj za njeno uspešno delovanje zavedanje, da je potrebno dejavnost organizirati in izvajati na način, ki bo med Romi vzbujal zaupanje in jih pritegnil k sodelovanju. Pomembno vlogo ima pri tem povezovanje z vidnimi predstavniki Romov, ki imajo vpliv v svojih naseljih, saj lahko njihovo priporočilo pomaga pri navezovanju stikov in pridobivanje posameznikov za sodelovanje. Tudi zaradi tega je pomembno, da bo služba delovala pošteno in transparentno, tako, da bodo pripadniki ciljne skupine njeno delo sooblikovali. Če se bodo namreč počutili izigrani ali izkoriščani, bodo težko sprejeli kakšen drug pristop v prihodnosti. Drugo pomembno zavedanje, ki ga morata razumeti tako izvajalec kot tudi financer dejavnosti, pa je dejstvo, da je spreminjanje posameznikovega in skupnostnega odnosa do izobraževanja in zavedanje ter uvid koristi od le - tega dolgotrajen proces. Če bo projekt zastavljen kratkoročno, ne bomo mogli in smeli pričakovati dolgoročnih rezultatov.

5.2. Metode

Naloge svetovalnega dela lahko razdelimo na veliko število faz:

- pregled že obstoječih podatkov o ciljni skupini;
- identifikacijo ciljnih skupin, ki se ne izobražujejo;
- identifikacijo lokalnega okolja, skupnosti ter skupin;
- izvedbo raziskave v določeni ciljni skupini in skupnosti;
- vzpostavljanje odnosov z izobraževalnimi organizacijami;
- individualno delo v istem območju z istimi skupinami;
- navezovanje stikov z ljudmi v ciljni skupini in identificiranje potreb in interesov;
- usklajevanje učnih aktivnosti s ciljno skupino;
- sodelovanje s ponudniki izobraževalnih programov ter izdelava ponudbe, ki je usklajena s ciljnimi skupinami;
- podpora učečim se v učnem procesu.

Da bomo v modelu zagotavljali uresničevanje ciljev delovanja, bodo svetovalci na terenu izvajali posamezne zvrsti andragoškega svetovalnega dela bodisi posamično bodisi kombinirano, odvisno od potreb posameznika, značilnosti in razpoložljivih možnosti (Jelenc Krašovec, Jelenc 2003):

1. Informiranje: svetovalci na terenu bodo dajali ali posredovali informacije (npr. o izobraževalnih in zaposlitvenih možnostih). S tem bodo povečali obveščenost in vednost Romov o različnih izobraževalnih in zaposlitvenih možnostih.

2. Dajanje nasvetov, nasvetovanje: nasvet je enkratna ali večkratna krajša pomoč svetovancu, ki poleg dajanja ali posredovanja informacij in podatkov, vključuje tudi razlago in/ali ustrezna pojasnila, s katerimi pomagamo osebi, da reši svoj problem. Gre za pretežno enosmerno vplivanje, pri čemer svetovalec s svojim znanjem in izkušnjami ter pretežno z uporabo informacij in pojasnil, ki lahko svetovancu olajšajo odločanje, poskuša odgovoriti na vprašanja svetovanca in mu tako pomaga rešiti njegov problem. Z vidika modela to pomeni, da bo pri nasvetovanju svetovalec določal potek procesa, on bo določal cilje in metode, ocenjeval in določal problem, na podlagi tega pa bo dajal svetovancu informacije in nasvete in po potrebi tudi odločal, po kakšni poti je problem rešljiv.

3. Svetovanje: kot posebna in najzahtevnejša zvrst svetovalnega dela, pri kateri se srečujeta dve osebi, svetovalec in svetovanec, s ciljem, da se s povečevanjem zmožnosti svetovanca uspešneje rešujejo njegovi problemi. Z vidika modela to pomeni, da bo svetovalni proces celovit in sestavljen, ne enkraten poseg ali ukrep, omogočal bo obravnavanje širokega spektra vprašanj. Svetovalec bo naravnano na krepitev svetovančevih lastnih sil za reševanje njegovih problemov in svetovanca vodil k akciji za rešitev in/ali ureditev problema. Pri obravnavi problema bo prevladoval nedirektiven pristop, ki bo zahteval intenziven stik in sodelovanje svetovalca in svetovanca pri obravnavi. Svetovalec na terenu se bo moral zavedati, da s svetovanjem lahko rešujemo navadne, vsakdanje probleme, ne pa globljih motenj ali bolezenskih stanj. Ne bo smel misliti, da bo lahko s svetovanjem pomagal rešiti vsak problem. V teoriji Hahna in MacLeana (Hahn in MacLean v Jelenc 1980) najdemo tudi opredelitev svetovanja kot »pedagoško-psihološko metode, procesa tesnega medsebojnega sodelovanja dveh oseb, od katerih je ena (svetovalec) strokovnjak, ki s svojim strokovnim znanjem in izkušnjami pomaga drugi (svetovanec, klient) reševati njegove aktualne probleme ob pomoči nasvetov in informacij«.

Andragoško svetovalno delo bo primarno usmerjeno v izobraževanje, sekundarno pa zaradi specifičnih potreb ciljne skupine in okoliščin v katerih se bo izvajalo (romska naselja) tudi v druga povezana področja – poklic, zaposlitev, delo, ali kakšna druga dejavnost, reševanje drugih vprašanj osebne in

življenjske poti, pri katerih posamezniki ali skupnost potrebujejo pomoč predvsem zaradi nizke funkcionalne pismenosti in izobrazbe.

Izvajali bomo individualno in skupinsko svetovanje. Individualno svetovanje bodo svetovalci uporabili še posebej takrat, ko bodo prepoznali, da svetovančevi problemi zadevajo predvsem njega samega, pa tudi takrat, kadar bodo posamezniki potrebovali popolno individualno pozornost in bi jih lahko delovanje v skupini zmedlo, kar je pri Romih zaradi njihovih medsebojnih trenj pogost pojav.

Ker je pomemben cilj delovanja modela tudi vzpostavljanje pogojev za vključevanje Romov v družbo in spodbujanje sodelovanja v različnih aktivnostih, je izvajanje skupinskega svetovanja pomemben del nalog; v skupini se posamezniki naučijo različnih načinov sodelovanja z drugimi v različnih življenjskih situacijah, jih izvajajo in uporabljajo; v interakciji z drugimi osebami posameznik lahko raste in se spreminja, z opazovanjem vedenja drugih pa lahko član skupine odkriva, spreminja in (pre)oblikuje tudi svoje osebne stile.

Svetovalci bodo po potrebi kombinirali oba pristopa.

5.3. Načini izvajanja modela

V praksi bomo izvajali:

- osebno informiranje in svetovanje,
- informiranje in svetovanje preko odprtega telefona,
- informiranje in svetovanje s pomočjo posebej za ta namen pripravljenih informacijskih gradiv, ki bodo na razpolago v prostorih, kjer bo mobilna služba v naseljih delovala in v prostorih Svetovalnega središča,
- preko elektronske pošte na naslovu izvajalca,
- z organizacijo informacijskih koticov v naseljih, v Svetovalnem središču Novo mesto in v institucijah, kjer se Romi pogosteje zadržujejo zaradi urejanja različnih zadev,
- v bibliobusu Knjižnice Mirana Jarca Novo mesto v naselju Brezje,
- preko oddaj na lokalni radijski postaji in na regionalni televizijski postaji.

5.4. Predvidene vsebine

Model je v prvi vrsti namenjena svetovanju v izobraževanju, zato bomo odraslim Romom pred vključitvijo v izobraževanje nudili (povzeto po modelu ISIO):

- pomoč pri odkrivanju poklicnih in osebnih interesov v zvezi z izobraževanjem z napotitvijo v ustrezne ustanove v lokalnem okolju;
- predstavitev izobraževalnih programov, ki ustrezajo poklicnim in osebnim pričakovanjem posameznika;
- predstavitev izobraževalnih organizacij, ki izvajajo izobraževalne programe;
- predstavitev možnih podpor (štipendije, posojila, učbeniški skladi, subvencije, učna pomoč, možnost organiziranega samoizobraževanja) ob vključitvi v izobraževanje;
- pomoč pri sestavi individualnega izobraževalnega načrta.

Med izobraževanjem bomo nudili:

- pomoč pri premagovanju učnih težav (spoznavanje različnih tehnik za učinkovitejše učenje, prepoznavanje učnih nagnjenj in prepoznavanje učnih stilov, pomoč pri načrtovanju učenja, seznanjanje z metodami sproščanja in koncentracije, seznanjanje z organiziranimi oblikami učne pomoči in možnostmi inštrukcij, pomoč pri učenju);

- pomoč pri pridobitvi štipendij, posojil in drugih pomoči pri izobraževanju;
- seznanjanje z različnimi oblikami pomoči pri reševanju osebnih problemov;
- pomoč pri sestavi individualnega izobraževalnega načrta;
- stalno spremljanje, motiviranje in sprotno vrednotenje napredka v izobraževanju;
- organizacijo skupinskih oblik svetovanja (delavnice o uspešnem učenju,..).

Ob zaključku izobraževanja bomo izvajali:

- pomoč pri vrednotenju izobraževalne ali učne poti,
- svetovanje glede možnosti nadaljnjega izobraževanja ali učenja,
- svetovanje glede možnosti iskanja zaposlitve.

Odraslim Romom bomo pomagali tudi pri:

- povezovanju z različnimi institucijami, predvsem na področju izobraževanja in zaposlovanja,
- organizirala bo tudi skupna srečanja odraslih v posameznih naseljih glede na tematiko oz. interes odraslih v posameznih naseljih (z namenom povečati njihovo socialno vključenost in povečati njihovo lastno aktivnost pri reševanju posameznih težav),
- reševanju težav, ki so posledica nizke stopnje (funkcionalne) pismenosti (pomoč pri pisanju različnih vlog, izpolnjevanju obrazcev...),
- odkrivanju poklicnih interesov njihovih otrok (izvajanje poklicnega informiranja in svetovanja v skladu z izhodišči, ki so nastala v projektu Phare – Poklicno informiranje in svetovanje za Rome in Moja pot do poklica).

5.5. Oblike delovanja

- terensko delo: neposredno svetovalno delo v obsegu 16 ur tedensko v primeru zaposlitve enega svetovalca za poln delovni čas, sicer sorazmerni delež;
- drugo delo: ostali delovni čas svetovalca je namenjen načrtovanju, dokumentiranju, spremljanju in evalvaciji dejavnosti, pripravi na neposredno svetovalno delo, strokovnemu spopolnjevanju in povezovanju in usklajevanju z drugimi institucijami v mreži ter pridobivanju novih partnerjev v omrežje, še posebej pa sodelovanju z mnenjskimi voditelji Romov in romskimi aktivisti;
- predvideno območje delovanja MSSR pri RIC Novo mesto: romska naselja na območju Mestne občine Novo mesto in občin Škocjan in Šentjernej, razporeditev neposrednega svetovalnega dela je v fazi uvajanja dejavnosti odvisna od pripravljenosti Romov za sodelovanje.

5.6. Temeljni principi

Pri delovanju modela bomo upoštevali temeljne principe, ki jih opredeljuje Model informativno svetovalne dejavnosti v UE Novo mesto:

- dostopnost za vse ciljne skupine odraslih,
- brezplačnost,
- prostovoljnost,
- usmerjenost k stranki,
- objektivnost (nepriustranskost),
- zaupnost (tajnost) podatkov.

5.7. Kadrovski pogoji

Ključni pomen za uspešno delovanje modela ima zagotavljanje strokovnega osebja s pravimi lastnostmi in spretnostmi, med katerimi so še posebej pomembne dobre komunikacijske veščine. Te karakteristike so pomembne, da se lahko zagotovi dobre odnose v romski skupnosti, ki so odločilni za uspeh delovanja. V britanskem modelu so ugotovili, da so strokovni delavci bolj uspešni, če so njihove karakteristike podobne karakteristikam posameznikov v ciljni skupini, ki jih želimo pridobiti v izobraževalne programe. Ljudje istega spola, etnične skupine, ki govorijo isti jezik, ali narečje si bolj zaupajo.

Delo obsega različne naloge, ki zahtevajo širok spekter veščin. V prvi stopnji je potrebno spremljati, izvajati, analizirati lokalno skupnost, identificirati posameznike ter vzpostaviti in negovati odnose z agencijami, posamezniki, tako strokovnimi delavci, kot posamezniki, ki jih želimo pridobiti ali so že vključeni v izobraževalne programe. Zagotavljati je potrebno delovanje partnerske mreže z različnimi skupinami in organizacijami. Potreben je dialoški pristop do posameznikov ali skupin, potrebno je ugotoviti njihove interese in prioritete, ponuditi jim je potrebno ustrezne informacije, nasvete in svetovanje ob vsaki priložnosti. Strokovni delavci morajo razviti ustrezne pristope in spretnosti za identificiranje izobraževalnih potreb in želja. So nekakšni posredniki med skupinami ter tistimi, ki ponujajo izobraževalne programe.

Dobro je, da imajo svetovalci sposobnost čustvovanja, spoštovanje do drugih ter do posameznih skupnosti, znajo poslušati, odkrivati, ugotovljeno uporabiti pri nadaljnjih aktivnostih ter imajo sposobnost, da se prilagodijo različnim skupinam in situacijam in reagirajo na različne potrebe in želje, kar poudarja tudi McGivney za zunaj institucionalno izobraževanje in svetovanje («outreach»). Delati morajo samostojno in znati reševati konfliktno situacije. Tovrstne spretnosti so ključne za uspeh dela v neformalnem okolju z netradicionalnimi učenci.

Vodstvo institucije, pri kateri deluje mobilna svetovalna služba, se mora zavedati, da je njena dejavnost enakovredna ostalim dejavnostim v instituciji (društvu, izobraževalni organizaciji, humanitarni organizaciji, svetovalnih središčih itd.) ter je ne sme podcenjevati. MSSR mora skupaj s Svetovalnim središčem, v sklopu katerega deluje, postaviti realne in dosegljive cilje. Zaposleni se morajo zavedati, da učinkovito delo v romski skupnosti zahteva čas, fleksibilnost in upoštevati to pri delovnem urniku. Mobilni svetovalci morajo pridobiti veščine in spretnosti za učinkovito odzivanje na ugotovljene potrebe in interese svojih strank.

Nujno je njihovo stalno strokovno spopolnjevanje, še zlasti za delo s posebnimi ciljnim skupinami na področju informiranja in svetovanja v izobraževanju odraslih. Vodstvo institucije, pri kateri deluje MSSR, mora strokovnemu osebju zagotavljati možnost supervizije, vzpostaviti redno spremljanje dela, evalvacijo ter podporo pri ugotavljanju problemov, ki nastajajo tekom dela. Tudi vsi zaposleni ter še posebno svetovalci se morajo zavedati, da so enakovreden del inštitucije ter v njej prevzemati primerno vlogo.

Osebj

Pri izvajanju modela sodeluje osebje SS in izvajalci modela:

- mobilni svetovalec,
- poslovodni delavec ustanove, kjer je sedež svetovalnega središča in/ali vodja Svetovalnega središča,
- vzdrževalec informacijskega sistema,
- administrativni delavci,
- računovodski delavci,

- tehnični delavci (hišnik, snažilka).

Delo svetovalca - nabor možnih nalog

Glavna področja dela svetovalca so opredeljena z modelom delovanja svetovalnega središča. Njegova dela in naloge v sklopu modela so naslednja:

- spremljanje in analiziranje potreb različnih starostnih skupin odraslih Romov po informiranju in svetovanju za izobraževanje in učenje;
- razvijanje različnih vrst, oblik in vsebin svetovalnega dela;
- izvajanje svetovalnega dela;
- spremljanje svetovalne dejavnosti za ciljno skupino pri vseh strokovnih partnerjih ter sodelovanje pri izvajanju svetovalnega dela;
- spremljanje svetovalne dejavnosti pri ustanovah v lokalnem okolju, ki delujejo na področju reševanja romske tematike in po potrebi vključevanje v svetovalni proces;
- evalviranje svetovalne dejavnosti;
- pripravljane predloga letnega načrta dela (npr. znotraj Letnega delovnega načrta Svetovalnega središča ali v okviru projekta);
- pripravljane poročil o delu;
- povezovanje s partnerji ter izvajanje koordinacije partnerjev na področju vključevanja odraslih Romov v procese vseživljenjskega učenja;
- pridobivanje informacij o izobraževalni ponudbi, svetovalnih in zaposlitvenih možnostih v lokalnem okolju in Sloveniji;
- promoviranje delovanja modela in projekta,
- stalno strokovno spopolnjevanje za opravljanje svetovalnega dela;
- pripravljane različnih informativnih in promocijskih gradiv ter gradiv za svetovalno delo v skladu s prepoznanimi potrebami ciljne skupine.

Dela poslovnega delavca, vzdrževalca informacijskega sistema in administrativno tehničnega osebja za potrebe mobilne svetovalne službe se vsebinsko ne razlikujejo od vrste del, ki jih to osebje sicer opravlja, zato ga ne opisujemo posebej. Njegov obseg je določen v razmerju do obsega dela svetovalca v Svetovalnem središču po zgledu financiranja dejavnosti svetovalnih središč, in v skladu z veljavno odredbo o standardih in normativih v izobraževanju odraslih.

5.8. Gradiva

Svetovalci bodo pri svetovalnem delu smiselno uporabljali gradiva, ki jih uporabljajo svetovalci v Svetovalnih središčih. Za potrebe posameznih aktivnosti bodo pripravljali tudi gradiva, ki bodo posebej namenjena odraslim Romom oz. udeležencem ciljne skupine. Primer takšnih gradiv so brošura Moja pot do poklica – Mro drom i poklico in zloženke Mro drom i poklico, ki jih je Svetovalno središče Novo mesto razvijalo v projektih Moja pot do poklica 1 in 2, Center vseživljenjskega učenja Dolenjska in v okviru nacionalnega programa javnega dela Socializacija in integracija Romov. Pomembno je, da so vsa gradiva razumljiva za ljudi, ki imajo nizko raven pismenosti. Zaradi slabega razumevanja slovenskega jezika se moramo tudi pri odraslih Romih izogibati zapletenemu in birokratskemu jeziku.

5.9. Sredstva

Možni viri financiranja:

- projektno financiranje
- financiranje iz proračuna MŠŠ
- financiranje iz proračuna lokalnih skupnosti

Pred iztekom financiranja iz sredstev EU v projektu pa bo potrebno predlagati vire dolgoročnega financiranja. Le-ti so nujni za zagotavljanje kontinuitete dela, ki je pogoj za ustvarjanje zaupanja. Rezultati zunaj institucionalnega izobraževanja in svetovanja (»outreacha«) niso vidni takoj, potrebno je dolgotrajno delo, premiki so majhni, težko merljivi in tega se mora zavedati tudi financer dejavnosti.

V oceno stroškov enoletnega delovanja modela je potrebno še posebej vključiti:

- stroške dela zaposlenih svetovalcev (npr. 1 svetovalac s polnim delovnim časom),
- sorazmerni delež stroškov podpornega osebja v skladu z odredbo o standardih in normativih v izobraževanju odraslih,
- sredstva za nadomestilo uporabe prostora oz. nagrado posameznim romskim družinam oziroma sredstva za najemnino prostorov v romskih naseljih,
- sredstva za pripravo, oblikovanje in tisk gradiv za svetovalno delo,
- sredstva za promocijo, še posebej v obstoječih romskih medijih,
- potne stroške za delo na terenu,
- materialne stroške za izvajanje modela vključno z zagotavljanjem prostora za pripravo, načrtovanje in razvoj aktivnosti v instituciji.

5.10. Prostor

Za delovanje modela mora institucija, v kateri enota deluje, zagotavljati enake pogoje kot za delovanje Svetovalnih središč (po veljavnih predpisih prostor v izmeri do 20m², ki se nahaja v sklopu prostorov). Za delo svetovalca mora biti zagotovljena osnovna oprema: miza in stol, računalnik (s tiskalnikom) in telefon (stacionarni in mobilni), priključek za internet, omara in priročna stojala za gradiva, miza in nekaj stolov za sprejem strank. Na razpolago mora imeti tudi svetovalne pripomočke, ki jih navaja model ISIO (npr. knjige - strokovna literatura in pripomočki). Strokovnjaki, ki izvajajo zunaj institucionalno izobraževanje in svetovanje (»Outreach«), morajo imeti za delo v instituciji, ki je vezano na načrtovanje in razvoj dejavnosti, pripravo na svetovalno delo, izobraževanje in povezovanje z različnimi partnerji na razpolago tudi ustrezno administrativno-tehnično, pisarniško in IKT podporo.

Vodstvo institucije nosilke dejavnosti mora skupaj z mobilnimi svetovalci in vidnimi predstavniki Romov poskrbeti tudi za ustrezne prostorske pogoje za izvajanje dejavnosti v naseljih.

5.11. Dokumentiranje dela

Izvajalci modela vodijo vso predpisano dokumentacijo o svetovalnem delu, ki je običajna za Svetovalna središča. Za evidentiranje in dokazovanje storitev je priporočljivo uporabiti računalniški program Spremljanje dela svetovalnega središča (SDSS), ki je enoten za vsa svetovalna središča.

Računalniški program s svojimi izpisi omogoča:

- pregled opravljenih ur,
- pregled števila storitev,

Operacijo delno financira Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada ter Ministrstvo za šolstvo in šport. Operacija se izvaja v okviru operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete: Razvoj človeških virov in vseživljenjskega učenja; prednostne usmeritve: Izboljšanje kakovosti in učinkovitosti sistemov izobraževanja in usposabljanja.

- pregled časa trajanja pogovorov,
- pregled podatkov o strankah (spol, starost, stopnja izobrazbe, delovni status),
- pregled po vrstah svetovanja in aktivnostih,
- pregled vsebine pogovorov,
- pregled podatkov o stikih z drugimi ustanovami,
- pregled in izpis podatkov skupinskih svetovanj,
- izpis naslovov strank.

5.12. Evalvacija

Svetovalno središče, v sklopu katerega se bo izvajal tudi model svetovanja za Rome bo spremljalo dejavnost po predhodnem dogovoru večkrat letno. Vodja Svetovalnega središča bo posebej spremljal izvajanje modela in sodelovanje s partnerskimi organizacijami v lokalni svetovalni mreži ISIO z namenom zagotavljanja kontinuitete in povečevanja vključenosti Romov v izobraževanje. Svetovalci, ki bodo izvajali dejavnost modela, bodo svoje delo redno spremljali in s podatki seznanjali odgovorne osebe v SS in v institucijah, nosilkah dejavnosti. O delu bodo 1x letno poročali tudi ustreznim organom na lokalni ravni in partnerskemu omrežju.

Na podlagi zbiranja podatkov o strankah (podatke zbirajo v skladu z Zakonom o varstvu osebnih podatkov) bo izvajalec modela 1x letno pridobil njihovo mnenje o opravljenih storitvah (evalvacijski vprašalnik).

Samoevalvacija

Ob spremljanju dejavnosti se bo izvajala tudi samoevalvacijo. Pri tem bodo izvajalci še posebej pozorni na:

- ustreznost oblik svetovalne dejavnosti,
- ustreznost, kakovost in uporabnost baz podatkov,
- značilnosti ciljnih skupin,
- učinkovitost sodelovanja organizacij v mreži (sodelovanje pri načrtovanju in vključenost partnerjev v dejavnost, vrednotenje delavnosti s strani partnerjev in drugih institucij v lokalnem okolju),
- prepoznavnost mobilne službe v romskih naseljih in v lokalnem okolju.

Samoevalvacijo bodo svetovalci izvajali z:

individualnim spremljanjem obvladovanja ključnih spretnosti za izvajanje svetovalnega dela, rednimi pogovori vseh strokovnih delavcev, ki se bodo vključevali v delo središča o opažanjih, ki so povezana z njihovo strokovno usposobljenostjo (ob tem se lahko opredelijo potrebe po dodatnem usposabljanju, izmenjajo izkušnje idr.).

Zunanje spremljanje in evalvacija

Zunanjo evalvacijo in spremljanje dejavnosti vseh Svetovalnih središč izvaja Andragoški center Slovenije letno oziroma v skladu s svojim načrtom. Zunanjo evalvacijo modela lahko izvaja Andragoški center Slovenije, in pri tem uporabi dokumentacijo modela oz. Svetovalnega središča. Predvidevamo, da bo rezultate dejavnosti na podlagi dogovorjenih poročil spremljal tudi financer, za katerega bo služba pripravljala dogovorjena poročila.

Operacijo delno financira Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada ter Ministrstvo za šolstvo in šport. Operacija se izvaja v okviru operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete: Razvoj človeških virov in vseživljenjskega učenja; prednostne usmeritve: Izboljšanje kakovosti in učinkovitosti sistemov izobraževanja in usposabljanja.

6. Nacionalne ter mednarodne podlage za utemeljitev pomena svetovalne dejavnosti v izobraževanju odraslih

- **OPERATIVNI PROGRAM RAZVOJA ČLOVEŠKIH VIROV ZA OBDOBJE 2007 -2013**; ena od razvojnih prioritete (tretja) v Sloveniji za obdobje 2007-2013 je Razvoj človeških virov in vseživljenjskega učenja.
- **DRŽAVNI RAZVOJNI PROGRAM (DRP) 2007-2013** v točki 7.4.2.3. Razvoj človeških virov in vseživljenjskega učenja navaja, da so cilj razvojne prioritete *usposobljeni ljudje za gospodarstvo, javni in nevladni sektor z večjo kakovostjo izobraževalnega sistema ter omogočanjem različnih poti izobraževanja posameznikom.*
- **RESOLUCIJA O NACIONALNEM PROGRAMU IZOBRAŽEVANJA ODRASLIH V RS DO LETA 2010** v uvodu navaja, da je nujni pogoj za večanje učinkovitosti sodobnih družb *pospešen razvoj človeških virov, pri katerem dobiva vse večjo vlogo vseživljenjsko učenje in v njegovem okviru izobraževanje odraslih.* Opozarja, da bodo ljudje z osnovno šolo in manj postajali »trdo jedro brezposelnosti. Ena izmed aktivnosti je tudi **razvoj svetovalnih omrežij.**
- **STRATEGIJA VSEŽIVLJENJSKOSTI UČENJA V SLOVENIJI, 2007**; dokument ministrstva za šolstvo in šport RS v poglavju 5 in točki 5.10. poudarja, da je osebam, ki se želijo učiti ali se učijo, potrebno ponuditi informacije in svetovalno pomoč; *potrebno je zagotavljati dostop do informiranja in svetovanja*, kolikor je mogoče *enako-vsem in v vseh okoljih.*
- **REGIONALNI RAZVOJNI PROGRAM 2007 – 2013** poudarja, da je ena ključnih težav na področju človeških virov premajhna razvitost kulture vseživljenjskega učenja, rezultat česar je tudi nizka stopnja funkcionalne pismenosti, zato je potrebno **oblikovati pogoje za vse vrste izobraževanja in pismenosti.**
- **MEMORANDUM O VSEŽIVLJENJSKEM UČENJU** v 5. sporočilu poudarja enostaven, **lokalen dostop do kakovostnega informiranja in svetovanja** vsem državljanom.
- **ZAKON O ROMSKI SKUPNOSTI V RS (2007)** zagotavlja pogoje za **dvig izobrazbene ravni pripadnikov romske skupnosti** in ustrezno štipendijsko politiko. Zakon posebno skrb namenja spodbujanju zaposlovanja, poklicnemu izobraževanju in usposabljanju romske skupnosti.
- **STRATEGIJA VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA ROMOV (2004)** poudarja položaj Romov v Sloveniji, ovire pri vključevanju Romov v VIZ in **pomen razvitega svetovalnega omrežja** v lokalnih okoljih.
- **Priporočilo Odbora ministrov (2000) o izobraževanju otrok Romov/Ciganov v Evropi**
- **Priporočilo Odbora ministrov (2001) o izboljšanju ekonomskega in zaposlitvenega položaja Romov/Ciganov in potujočih skupin v Evropi**
- **Resolucija Odbora ministrov Sveta Evrope o uresničevanju Okvirne konvencije za zaščito narodnih manjšin s strani RS (2005)**
- **Recommendation CM/Rec (2009)4 of the Committee of Ministers to member states on the education of Roma and Travellers in Europe**

7. Viri in literatura

- Ivanež, B. (2007): Mobilna svetovalna služba v izobraževanju odraslih: diplomsko delo. Filozofska fakulteta, Ljubljana.
- Jelenc Krašovec, S. in Jelenc, Z. (2003): Andragoško svetovalno delo. Filozofska fakulteta, Ljubljana.
- Jelenc Krašovec, S. (1996). ABC izobraževanja odraslih, Ljubljana: Andragoški center Republike Slovenije.
- Jelenc Krašovec, S., Kump, S. (2006). Učenje in izobraževanje starejših odraslih – njihova motivacija in ovire skozi čas.
http://tvu.acs.si/ak/10/datoteke/program/Ucenje_in_izobrazevanje_starejsih_odraslih.pdf
- Klemencic, S., Vilić Klenovšek T. (2002). Svetovanje v izobraževanju odraslih: Organiziranost, pogoji in način delovanja. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
- McGivney, V. (2002). Spreading the word – reaching out to new learners. Nottingham: Russell Press
- McGivney, V. (2000). Recovering outreach: concepts, practices and issues. NIACE, Leicester.
- Možina, E., Emeršič, B., Knafljic, L., Radovan, M., Vehovar, V. (1999). Nacionalna raziskava Pismenost odraslih in udeležba v izobraževanju. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
- Starašinič, M. (2005). Izobraževanje odraslih Romov v Obcini Črnomelj: diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta. Oddelek za pedagogiko in andragogiko
- Veliko angleški-slovenski slovar ASP 32 Viewer Amebis d.o.o. (2003). Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Watson, A., Tyers, C. (1998): Demonstration outreach projects: identification of best practise. DfEE/SWA Consulting.
- Žagar, N. (2006). Poklicno informiranje in svetovanje za Rome – PISR, Črnomelj: Zavod za izobraževanje in kulturo Črnomelj.

Predlog pripravili: Brigita Herženjak in Marjeta Gašperšič

Gradivo ni lektorirano. Za vsebino gradiva je izključno odgovoren RIC Novo mesto.